

दिव्यांग व्यक्तींना स्वावलंबी होण्याच्या दृष्टीने हरित उर्जेवर चालणाऱ्या पर्यावरणस्नेही फिरत्या वाहनावरील दुकान (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) मोफत उपलब्ध करून देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग

शासन निर्णय क्रमांक:-अपंग २०१८/प्र.क्र.१२६/अ.क.२

मादाम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२

दि. १० जून, २०१९

वाचा :

- १) मा. मंत्री, वित्त यांचे दि.०९.०३.२०१८ रोजीचे अर्थसंकल्पीय अभिभाषण.
- २) आयुक्त, अपंग कल्याण, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचे पत्र क्र.अकआ/प्र-७/मोबाईल स्टॉल योजना/२०१८-१९/४७९३ दि.१३.०८.२०१८

प्रस्तावना :

मा. वित्तमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांनी सन २०१८-१९ च्या अर्थसंकल्पात दिव्यांगांकरीता स्वावलंबी बनविण्यासाठी हरित उर्जेवर चालणाऱ्या पर्यावरणस्नेही फिरत्या वाहनावरील दुकान (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) मोफत उपलब्ध करण्याची घोषणा केली आहे. त्या अनुषंगाने या बाबतचा प्रस्ताव दि.२२.०९.२०१९ रोजीच्या मा.मंत्रीमंडळाचे बैठकीत सादर करण्यात आला असता सदर प्रस्तावास मा.मंत्रीमंडळाने मान्यता दिलेली आहे. दिव्यांग व्यक्तींना स्वावलंबी होण्याच्या दृष्टीने हरित उर्जेवर चालणाऱ्या पर्यावरणस्नेही फिरत्या वाहनावरील दुकान (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) मोफत उपलब्ध करून देणे या योजनेच्या मान्यतेचे आदेश निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :-

सन २०१८-१९ या वर्षापासून दिव्यांग व्यक्तींना स्वावलंबी होणाच्या दृष्टीने हरित उर्जेवर चालणाऱ्या पर्यावरणस्नेही फिरत्या वाहनावरील दुकान (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) मोफत उपलब्ध करून देण्याची योजना राज्यात लागू करण्यास शासन मान्यता देत आहे.

१) योजनेचा उद्देश :-

१. दिव्यांग व्यक्तींना पुरेशा सोयी-सुविधा उपलब्ध करून रोजगार निर्मितीस चालना देणे.
२. दिव्यांग व्यक्तींचे आर्थिक, सामाजिक पुनर्वसन करणे.
३. सर्वसामान्य व्यक्तीप्रमाणे दिव्यांग व्यक्तींना त्यांच्या परिवार / कुटुंबासमावेत जीवन जगण्यास सक्षम करणे.

२) योजनेचे स्वरूप :-

दिव्यांग व्यक्ती लाभार्थ्यांना हरित ऊर्जवर चालणाऱ्या पर्यावरण अनुकूल फिरत्या वाहनावरील दुकानाचे (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) करीता ३.७५ लाख प्रती लाभार्थी कमाल अनुदान उपलब्ध करणे व त्याकरीता योजनेची अंमलबजावणी करण्यासाठी निवडण्यात येणाऱ्या संस्थेने वाहनाची देखभाल व दुरुस्ती करणे, निवड केलेल्या व्यवसायानुरूप दिव्यांग व्यक्तींना व्यवसायाचे प्राथमिक प्रशिक्षण देणे, वाहनाची प्रादेशिक / उपप्रादेशिक परिवहन विभाग (RTO) कडून नोंदणी करणे, दिव्यांग लाभार्थ्यांस व दिव्यांग लाभार्थ्यांस परवाना देण्यास नाकारल्यास त्याच्या वतीने वाहने चालविणाऱ्या सामान्य व्यक्तीला वाहन चालविण्याचा परवाना मिळवून देणे, तसेच वाहन विमा उत्तरविणे. तसेच संबंधीत महानगरपालिका/नगरपालिका/नगरपरिषदा / ग्रामपंचायत यांचेकडून फिरता व्यवसाय करण्याचा परवाना मिळवून देणे समन्वय व सनियंत्रण इ. कार्य पार पाडावी लागतील. संबंधित संस्थेची व्यवसायांवर नियंत्रणाची कार्यप्रणाली सहपत्र-ब मध्ये दर्शविली आहे. सदर योजना महाराष्ट्र राज्य अपंग वित्त व विकास महामंडळामार्फत राबविण्यात येईल.

३) मोबाईल व्हॅन व व्यवसायाकरिताच्या भागभांडवलाबाबत :-

या योजनेत पात्र लाभार्थ्यांना फिरत्या वाहनावरील दुकान (मोबाईल शॉप ऑन व्हेईकल) साठी ३.७५ लाख प्रती लाभार्थी अनुदान देण्यात येईल. मोबाईल व्हॅन वाटपासाठी परिवहन विभागाच्या परवानगीने देण्यात येणारे वाहन E- cart व विहित Specification नुसार देण्यात येईल. मोबाईल व्हॅन पुरविल्यानंतर एक वर्ष कालावधीकरिता देखभाल व दुरुस्ती ही निवड केलेल्या पुरवठाधारकामार्फत मोफत करण्यात येईल. उपरोक्त ३.७५ लाख रक्कम प्रती लाभार्थी अनुदानामध्ये E- cart वाहनाचा खर्च, RTO Registration व विमा, वाहनाची संबंधित दिव्यांग व्यक्तीच्या दिव्यांगत्वानुरूप पुर्नबांधणी व वाहन रचनेत बदल व सहपत्र-ब मधील इतर बाबीचा समावेश राहील. संबंधित दिव्यांग लाभार्थ्यांच्या प्रकरणानुरूप अधिक निधीची गरज भासल्यास संबंधित दिव्यांग लाभार्थी स्वतः किंवा अपंग वित्त व विकास महामंडळ किंवा बँकेमार्फत कर्ज स्वरूपात निधी उभारेल.

४) दिव्यांग व्यक्ती लाभार्थी निवड :-

योजनेची जाहिरात प्रसिद्ध केल्यानंतर प्राप्त झालेल्या विहित अर्जातून पात्र अर्जानुसार लाभार्थ्यांची निवड करण्यासाठी खालील प्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे:-

- १.व्यवस्थापकीय संचालक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, मुंबई - अध्यक्ष
- २.महाव्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, मुंबई -सदस्य सचिव
- ३.विभागीय व्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, मुंबई, विभागीय कार्यालय, नागपूर -सदस्य

आवश्यकतेनुसार अर्ज पात्रतेचे निकष अपंग वित्त व विकास महामंडळाच्या संचालक मंडळाच्या बैठकीत निश्चित करण्यात येतील व सदर निकषाच्या आधारे अर्ज पात्र अथवा अपात्र ठरविण्यात येतील, अर्ज पात्रतेचे निकष जाहिरातीमधून प्रसिद्ध करण्यात येतील, पात्र अर्ज जिल्हा व्यवस्थापका मार्फत अपंग महामंडळाच्या मुख्यालयात सादर करण्यात येतील, नागपूर व अमरावती विभागाकरीता, विभागीय व्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, विभाग नागपूर यांचे मार्फत पात्र अर्ज महामंडळाच्या मुख्यालयात सादर करण्यात येतील.

५) योजनेवर नियंत्रण:-

योजनेनुसार लाभार्थ्याने निवड केलेल्या व्यवसायावर अत्याधुनिक संगणकीय प्रणालीद्वारे (Through Online System) नियंत्रण ठेवले जाईल. त्या अनुषंगाने GPRS, Software Monitoring, Live Tracking बाबतचा अहवाल सादर करणेस आधुनिक तंत्रज्ञानाचा वापर केला जाईल.

६) योजनेच्या अटी व शर्ती :-

१. लाभार्थी हा महाराष्ट्र राज्याचा रहिवाशी असावा.
२. लाभार्थ्याकडे दिव्यांगत्वाचे प्रमाण किमान ४० टक्के असावे तसेच जिल्हा शल्य चिकित्सक / सक्षम प्राधिकारी, यांनी प्रमाणित केलेले प्रमाणपत्र धारक असावा.
३. लाभार्थी हा १८ ते ५५ या वयोगटातील असावा.
४. मतिमंद लाभार्थ्याच्या बाबतीत त्यांचे कायदेशीर पालक अर्ज करण्यास सक्षम असतील.
५. अपंग लाभार्थ्याचे वार्षिक उत्पन्न रु. २.५० लाख पेक्षा अधिक नसावे.
६. लाभार्थी निवड करताना जास्त अपंगत्व असलेल्यास प्रथम प्राधान्य दिले जाईल. त्यामुळे निवडीचा क्रम हा अतितीव्र अपंगत्व ते कमी अपंगत्व या क्रमाने राहील.
७. अतितीव्र अपंगत्व असणाऱ्या अपंग व्यक्तीस वाहन चालविण्याचा परवाना नाकारला असल्यास अशा परिस्थितीत देखील परवानाधारक नसलेल्या अतितीव्र अपंग व्यक्तीच्या बाबतीत सोबत्याच्या (Escort) सहाय्याने फिरता मोबाईल व्यवसाय करण्यास प्राधान्य दिले जाईल.
८. अर्जाच्या वेळी अर्जदाराने सर्व अटी मान्य असल्याचे तसेच संबंधीत वाहनाची योग्य ती काळजी घेण्याचे बंधपत्र सादर करणे आवश्यक राहील.
९. जिल्हानिहाय लाभार्थ्यांची घोषणा अपंगांच्या संख्येच्या प्रमाणात केली जाईल.

७) अंमलबजावणी अधिकारी व संस्था:-

संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाव्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ अथवा महामंडळाच्या व्यवस्थापकीय संचालकांनी नियुक्त केलेली स्वयंसेवी संस्था.

८) नियंत्रण अधिकारी :-

व्यवस्थापकीय संचालक महाराष्ट्र राज्य अपंग वित्त व विकास, महामंडळ व नागपूर व अमरावती विभागाकरीता विभागीय व्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, नागपूर हे नियंत्रण अधिकारी राहतील.

९) नियतव्यय :-

सन २०१९-२० या वार्षिक योजनेसाठी या योजनेकरिता रूपये २५ कोटी नियतव्यय प्रस्तावित करण्यात येत आहे.

१०) मोबाईल वॉन खरेदीची कार्यप्रणाली :-

शासनाच्या प्रचलित खरेदी धोरणास अनुसरून विहित पद्धतीनुसार खरेदीच्या कार्यप्रणालीचा अवलंब करून व्यवस्थापकीय संचालक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ यांचे मार्फत खरेदी प्रक्रीया राबविण्यात येईल.

११) सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.४५४/व्यय-१४ दि.२६.१०.२०१८ अन्वये दिलेल्या सहमतीस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०१९०६१०१४३८२७५४२२ असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(ज्ञा.ल.सुळ)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति.

- १.मा. राज्यपाल यांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २.मा. मुख्यमंत्राचे प्रधान सचिव, मंत्रालय मुंबई.
- ३.मा. विरोधी पक्ष नेता, विधानसभा/विधान परिषद, विधानमंडळ, मुंबई.
- ४.मा. मंत्री सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव.
- ५.मा. राज्यमंत्री, सामाजिक न्याय यांचे खाजगी सचिव.
- ६.अपर मुख्य सचिव, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ७.प्रधान सचिव, उच्च व तंत्रशिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ८.प्रधान सचिव, कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- ९.प्रधान सचिव, माहिती व तंत्रज्ञान विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१०. प्रधान सचिव, गृह विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

११. प्रधान सचिव सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१२. प्रधान महालेखापाल (लेखा परीक्षा-१), मुंबई
१३. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता-१), मुंबई
१४. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता-२), नागपूर
१५. महालेखापाल (लेखा परीक्षा-२), नागपूर
१६. आयुक्त, अपंग कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे.
१७. आयुक्त, समाज कल्याण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य पुणे.
१८. व्यवस्थापकीय संचालक, अपंग वित्त विकास महामंडळ, मुंबई.
१९. विभागीय व्यवस्थापक, अपंग वित्त व विकास महामंडळ, नागपूर/अमरावती
२०. निवड नस्ती (अपंग कल्याण-२)

सहपत्र -अ

व्यवसायाचे प्रकार
(उदाहरणादाखल)

खादयपदार्थ

पाणीपुरी, दक्षिणात्य पदार्थ इडली, डोसा, वडा सांबर इत्यादी, फळांचे रस केंद्र, बेकरी उत्पादने, पाव भाजी, आईस्क्रिम/बर्फाचा गोळा इ.

किरकोळ

किराणा भुसार, स्टेशनरी, पुजा साहित्य, बुट व बँगज दुरुस्ती, साफसफाईची साधने विक्री, किरकोळ वस्तु भांडार, रद्दी भंगार वस्तु, वन उत्पादने, हातथैल्या व कपडे, फळांचे दुकान, भाजीपाल्यांचे दुकान, प्रसाधने इत्यादी.

स्वतंत्र व्यवसाय

मोबैल दुरुस्ती, झेरॉक्स सेंटर, फिरते हेअर कटिंग सलून, विद्युत उपकरणे दुकान, घडयाळ दुरुस्ती इ.

वाहतुक व्यवसाय

वाहतुक केंद्र, पर्यटनाकरीता वाहन पुरविणे

इतर

एकाच वाहनावर एकापेक्षा जास्त नवीन प्रकारचे व्यवसाय करण्याच्या दृष्टीने सातत्याने विकासात्मक संशोधन करण्यात येईल.

राज्य शासन वेळोवेळी भौगोलिक परिस्थिती, गरज व मागणी याचा विचार करून व्यवसायाच्या नवीन प्रकाराचा समावेश करेल.

सहपत्र-ब

संस्थेची व्यवसायांवर नियंत्रणाची कार्यप्रणाली

- प्रादेशिक परिवहन विभागाकडे वाहन नोंदणी व वाहनाचा विमा उत्तरविणे, वाहनाची पुर्नबांधणी व वाहन रचनेत बदल (Vehicle Registration with RTO & Insurance, Retrofitting of Vehicle, Modification in Vehicle According to Disability and its degree and requirement and need.)
- व्यवसायास प्राधान्य क्रम देणे(Providing inventory for the first time.)
- संगणक अज्ञावलीद्वारे व्यवसायावर देखभाल करण्याची पद्धत विकसित करणे. (Monitoring system through software)
 - अलगोरिदम (algorithm) आधारे व्यवसायाची निवड करणे(algorithm based support for selection)
 - व्यवसायासाठी लागणाऱ्या साहित्य साठयांचे व्यवस्थापन करणे(Inventory management)
 - व्यवसायाचे विश्लेषण करणे (business analytics)
 - प्रत्यक्ष व्यवसायाचे निरिक्षण करणे (live tracking)
 - मागणीकरताच क्षणी वैयक्तिक माहिती उपलब्ध होणे(individual data on demand)
 - लाभार्थ्यांना प्रत्यक्ष भेट देवून त्यांच्या तक्रारीचे निवारण करणे (mobile suit for Beneficiaries)
 - दावा व्यवस्थापनाची पद्धत (claims management system)
 - तक्रार व्यवस्थापन आणि समाधान प्रणाली विकसित करणे (grievance management And Solution system)
 - दुरुपयोग इशारा पद्धत सुरु करणे(malpractice alert system)
 - पुरवठाधारकांसाठी इशारा पद्धत सुरु करणे (supplier alert system)
- व्यवसाय प्रशिक्षणाच्या अंमलबजावणीच्या दृष्टीने विभागीय पातळीवर यंत्रणा ठेवणे (Implementation of trainings for businesses at regional level)
- नियतकालीक देखभाल करणे(Periodic maintenance)
- नवीन व्यवसायासाठी संशोधन व विकास पद्धत विकसित करणे (R&D for new businesses)
- व्यवसायाबाबत आलेल्या तक्रारीचे व्यवस्थापन व समाधाना यांचे निवारण करण्यासाठी २४x७ तास हेल्पलाईन HELPLINE संस्थेस सुरु करावी लागेल.